

СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ

У подножју Фрушке горе, на десној обали Дунава и надомак Новог Сада простире се градић Сремски Карловци. Као један од просветних, културних и духовних центара српског народа, Карловци су имали важну улогу у историји Срба.¹ Након манастира Жиче и Пећке Патријаршије, Сремски Карловци су били треће седиште Српске православне цркве у време једног од најтежих периода наше историје.

Простор Сремских Карловаца и данашње Војводине био је насељен у континуитету од праисторије. Ту постоје насеља из каменог доба,² млађег неолита, затим из бронзаног и старијег гвозденог доба. Ту се налазе и бројни археолошки локалитети који потврђују човеково присуство у континуитету од осам миленијума. У *Салибуришкој хроници* из 873. године опусује се регија Тисе и Дунава, коју тада насељавају Словени, Авари и Хуни.

Након продора Римљана на Балкан домородачко становништво је и даље живело традиционалним животом сточара и ратара. У Сремским Карловцима су се и у доба Римљана производила вина која су достигла светску славу.³ Ослобађањем од римске власти у VI веку и доласком Угара у Панонску низију, крајем IX века, настајали су нови историјски услови и односи. Ова територија је била на јужној угарској граници, али је потпадала под власт РOMEјског царства, као и Немањичке Србије.

По питању назива места Карловци, постоје две верзије. Српски краљ Драгутин Немањић (1252–1316) на простору данашњих Карловаца имао је свој летњиковац. Као владар северне српске и вазалне Краљевине Угарске,⁴ често је овде долазио у лов, па је тако настанио сталну стражу својих ловаца у долини која је добила назив Стражилово. Ови ловци су били познати као „Кара-ловци“, те су тако први становници и њихово место добили име – Карловци. Српско име Карловци први пут је забележено 1533. године.⁵

¹ <https://www.kcns.org.rs/agora/iz-najstarije-istorije-sremskih-karlovaca/>

² Слободан Андрејевић, *Сремски Карловци*, Матица српска, Нови Сад, 1967, стр. 6

³ <https://vikendu.rs/sremski-karlovci-bogata-kulturno-istorijska-prica/>

⁴

https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%A1%D1%82%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BD_%D0%94%D1%80%D0%B0%D0%B3%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD

⁵

https://www.facebook.com/GradskaBibliotekaNoviSad/photos/a.3594317353916394/3594317423916387/?type=3&source=54&paipv=0&eav=Afbssda70le6ermJZYqdEIJMaF9a85GhEtk60WfE1s5lisGczEtvVJn2LKLH-V_z_pU&_rdr

Друга верзија каже да када се у XIV веку повукао са власти, владар Карло Роберт I Угарски се настанио у једном замку на доњем Дунаву. По његовом доласку у околини је подигнуто место под именом *Caroli vicus*, што значи Карлово село. Познато је да је од овог периода ту постојала и тврђава Каром, коју су Турци срушили 1521. године.⁶

Сремски Карловци су били прва престоница Српске Војводине, када је српски народ под аустријском круном проглашен политички слободним и независним. Области Срема, Баната, Бачке и Барање, као и делови Војне крајине чинили су Српску Војводину⁷ или Српско Војводство, то јест Војводство Србија (нем. *Woivodschaft Serbien*) – српску аутономну област у оквиру Аустријског царства. „У пролеће 13. (1) маја 1848. године, на Мајској скупштини у Сремским Карловцима озваничена је царевим постављењем Стевана Шупљикца за српског војводу. Постојала је до јесени 1849. године, када је трансформисана у нову административну област Аустријског царства под називом Војводство Србија и Тамишки Банат.“⁸ Српско Војводство је настало у складу са привилегијама којима је 1691. године хабзбуршки цар Леополд I Србима признао право на територијалну аутономију,⁹ што је подразумевало и чињеницу да се српски народ на овим просторима налазио вековима, те да се он и историјски формирао на простору Балкана, укључујући Подунавље и друге пределе под тадашњом влашћу Угарске.

Карловачки мир је склопљен у Сремским Карловцима 26. јануара 1699. године, између Аустрије и њених савезника на једној страни, и Турске на другој (на крају Великог бечког рата 1683–1699), а уз посредовање Енглеске и Холандије. На том историјском догађају учествовали су и представници хришћанске Свете лиге, тј. Русије, Венеције и Пољске. Турци су изгубили Угарску, Славонију, Лику и Банију, задржавши Банат, као и део Срема до Митровице. На месту где је потписан Карловачки мир подигнут је 1817. године у Сремским Карловцима храм под називом Капела мира.¹⁰

⁶ Василије Константиновић, *Тридесет дана на убаву путу*, Сремски Карловци, 1899.

⁷

https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%A1%D1%80%D0%B5%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%86%D0%B8

Гавриловић, Славко, „Срби у Хабзбуршкој монархији од краја XVIII до средине XIX века”, у: *Историја српског народа*, 5 (2), Београд (1981), Српска књижевна задруга, стр. 5–106

⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Voivodeship_of_Serbia_and_Banat_of_Temeschwar

¹⁰

https://sr.wikipedia.org/sr/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%87%D0%BA%D0%B8_%D0%BC%D0%B8%D1%80

Током XVIII века Аустрија је вршила колонизацију становништва, Немаца, Мађара и других народа, што се одразило и на састав житеља Сремских Карловаца. Према подацима из 1753. године, Сремски Карловци су имали 3.843 становника, од чега 3.110 Срба. Године 1770. било је у Карловцима 36 дућана и 144 занатлија, око 30 или 40 кафана и неколико хиљада јутара винограда.¹¹ Најстарија српска гимназија основана је у Карловцима 1791. године заузимањем митрополита Стефана Стратимировића. Клирикално училиште (богословија) почело је са радом 1. фебруара 1794. у Карловцима, а потом су настајале и друге школе.

У Карловцима је боравило много знаменитих људи, од Вука Караџића, па преко Бранка Радичевића до чика Јове Змаја и других. Током два века овде је било седиште карловачких митрополита, ту су се одржавали црквено-народни сабори, архијерејски синоди, политички и културни скупови, отварање су прве васпитно-образовне установе, интернати и фондови, тако да су Карловци постали центар јавног, политичког, културног и уметничког живота Срба.

Захваљујући својој славној прошлости Сремски Карловци су до данас остали важан културни и духовни центар српског народа.

Србољуб Милетић, протојереј-ставрофор